

Ball de gitanes

Granollers

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: Plaça de la Porxada, s/n
Alçada: 144

Coordenades:

Latitud: 41.60796
Longitud: 2.28779
UTM Est (X): 440656
UTM Nord (Y): 4606495

Classificació

Número de fitxa: 08096 - 528
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia: Música i dansa
Estil / època: Contemporani Popular
Segle: XIX-XXI
Estat de conservació: Bo
Protecció: Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Accés: Obert
Ús actual: Lúdic/Cultural
Titularitat: Pública

Fitxes associades:

[Ball de Donzelles](#)

[La Porxada](#)

[Plaça Gran / Plaça de la Porxada](#)

[Costums desapareguts relacionats amb balls](#)

Autoria de la fitxa: Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dl., 10/06/2024 - 13:48

Descripció

El ball de gitanes és una dansa tradicional molt arrelada al Vallès. A Granollers aquest ball es va recuperar l'any 2008, quan es va tornar a ballar a la plaça de la Porxada. És el ball típic de carnestoltes, i a Granollers és un dels primers actes d'aquesta festa popular, amb un nombre de balladors que cada any va en augment, incloent-hi grups de nens i nenes.

El ball de gitanes a Granollers es balla en parelles col·locades en fila, amb castanyoles a les mans i picarols als peus que salten i ballen al ritme de la música interpretada per una cobla. La colla del Ball de Gitanes entra a la plaça amb el galop d'entrada. La ballada s'inicia amb el Ball d'Homenatge, seguit de l'entrada a plaça de les parelles de balladors al ritme del Galop de Granollers, i el carnavalesc Ball de Brutes, per culminar amb les típiques corrandes, jotes i xotis del ball de gitanes.

Observacions:

Informació facilitada per Marcel Oliveres i Aina Relats (Àrea d'Acció Cultural, Ajuntament de Granollers).

Història

El Ball de gitanes és un dels més antics del país. Es remunta al segle XVII i, al Vallès, està documentat ja l'any 1767 a Sant Celoni. Tot i que entre els estudiosos no hi ha unanimitat al respecte, sembla que al Vallès en el seu origen tenia relació amb les festes del Carnestoltes, potser inicialment com a paròdia de les cerimònies serioses. Altres estudis assenyalen que eren balls emmarcats en rituals agraris o fins i tot balls que varen introduir els nòmades zíngars quan es van establir al Montseny. Segons Joan Amades, era un dels balls típics del Carnestoltes i es caracteritzava per una mena de punteig que s'anomenava l'espolsada i que es compta entre els més antics que es coneixen a Catalunya.

No es tracta d'un ball que es regeixi per uns canons fixos, sinó que té com a objectiu l'espectacle i el lluïment, cosa que ha propiciat que s'hi anessin incorporant variacions tant en la música com en la dansa o en la indumentària. A partir de 1850 s'hi van introduir modalitats com la contradansa, la jota, el vals o la catxutxa. La rivalitat entre colles de diferents poblacions que solien ballar conjuntament estimulava que els mestres de ball inventessin nous passos que sorprenguessin al públic i a les colles forasteres. Això explica que sigui un ball força diferent d'un poble a l'altre.

En sintonia amb l'esperit del Carnaval, antigament en els balls de gitanes hi havia uns personatges que integraven la comparsa i, malgrat que no ballessin, eren tan importants com els balladors. És un element que entronca amb la comèdia romana i els misteris medievals. En el context del Carnaval aquest personatges simbolitzaven aspectes com l'hivern, el naixement de la nova estació o altres personatges de vegades irreverents o estrofolaris.

En principi era un ball de parelles que evolucionava trenant i destrenant unes cintes aguantades amb una mà, totes subjectes a un pla central entre el cercle de balladors. Actualment, a la Vall de Tenes es fan figures prescindint de les cintes.

A Granollers el Ball de Gitanes es feia tradicionalment a la plaça de la Porxada, per Carnaval. A causa d'un accident va passar a fer-se a la sala de La Unió Liberal. Durant uns anys la tradició es va perdre i va deixar de ballar-se, fins que l'any 2008 es va recuperar. La tasca de recuperació la va dur a terme l'Esbart Dansaire

de Granollers. Avui el nombre de balladors va en augment. L'any 2024 es va estrenar una nova colla infantil, amb gairebé una trentena de nens i nenes que ballen aquesta dansa tradicional.

Bibliografia

DANTI, J; GALOBART, LI; RUIZ CALONJA, J (1995). *La Vall de Tenes. Natura, passat i present d'un racó del Vallès*. Mancomunitat de la Vall del Tenes, pp. 268-269.

QUEROL, Ricart (2021). *Recull històric del Ball de Gitanes de Lliçà de Vall. Anys 1887 – 2021*. Treball inèdit del Centre d'Estudis i Recerques Lliçà de Vall.

MASPONS LABRÓS, Francisco (1887). *Miscelànea Folklòrica. Ball de Gitanes en lo Vallés*, Llibreria de Àlvar Verdaguer, Barcelona.

